

ZAGREBAČKA SLOVENISTIKA

Zvonko Kovač

(Odsjek za slavistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Od početaka slovenistike (Fran Celestin i Fran Ilešić) do razdoblja njezine pune afirmacije (Aleksandar Šljivarić, Jože Pogačnik i Ivan Cesar) zagrebačka se književna slovenistika razvijala sa studijem slovenskog jezika i književnosti. Ocjenjujući priloge hrvatske slovenistike, u radu se otvara pitanje njezina daljnjega razvoja, proučavanja slovenskoga jezika i književnosti u okviru novoga studija južne slavistike, odnosno otvaranja prostora interkulturalnom proučavanju južnoslavenskih književnosti u kontekstu domicilne, hrvatske kulture.

Ključne riječi: slovenistika, hrvatski slovenisti, nacionalna književnost, južnoslavenske književnosti, komparatistika, interkulturalnost

I.

Na našem trećem hrvatsko-slovenskom slavističkom skupu u Opatiji govorio sam o potrebi studija i razumijevanja književnosti kao druge/strane i založio se, između ostaloga, da naše susjedne književnosti, u institucijama kulture, odnosno prosvjete, dobiju nešto povlašteniji status, već i zbog blizine naših kulturnih središta, poznanstava pisaca, međusobnoga natprosječnog poznavanja jezika, pri čemu Slovenci još uvijek nadmašuju Hrvate, zauzimanjem za koju jedinicu susjedne kulture više u nastavi književnosti ili otvorenosti studijskih programa i intencionalnom povezanosti studija ili možebitnom organizacijom zajedničkih specijalističkih studija. Na prvi pogled izražen

kao gubitak, zapisao sam tada, takav bi se odnos pokazao dvostruko probitačnim. Otvorenošću i odmjeravanjem studij bi *nacionalne* književnosti bio korak bliže studiju *književnosti*, a osluškivanjem međuknjiževnih tumačenja nacionalne književnosti koje dolaze od strane proučavatelja druge/strane, a ipak vrlo bliske kulture, mogla bi se bolje razumjeti ili relativizirati vlastita stajališta, nerijetko višestruko uvjetovana generacijskom transmisijom vrijednosti, društvenom funkcijom povijesti književnosti ili ideološkim suprotnostima. Naime, predodžba, pa i realno gledano, slika velike, svenazočne nacionalne književnosti u domicilnom kontekstu, odjednom u rukama stručnjaka te iste književnosti kao druge/strane dobiva realnije dimenzije, ako se i ne odbija od zida opće nezainteresiranosti, pa se konačno oba stručnjaka susreću u istom prostoru interkulture povijesti književnosti, odnosno interkulture interpretacije. Na istom metodološkom prostoru bezbrojnih suvremenih teorija o književnosti koji je za aktivne sudionike “globalizacijskoga procesa”, najčešće pojedinaca iz velikih jezika i kultura, manje ili više sretna tržišna utakmica, a za nas ostale iz manjih kultura nerijetko samo izvorište novih frustracija, pri svakom novom pristupu, pisanju, tumačenju i predavanju, odnosno čitanju književnosti.

Na prošlom, lendavskom Slovenskom slavističkom kongresu, na ograničenom prostoru, uspio sam tek vrlo ukratko prikazati desetogodišnji razvoj slovenistike u novom studiju južne slavistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na kraju sam zaključno istaknuo dobre strane studija interkulture slovenistike u neposrednom susjedstvu: u okviru studija proučavaju se veze s hrvatskim jezikom i književnosti u širem poredbeno-južnoslavističkom kontekstu, često su na studiju nastavnici Slovenci, odnosno zbog blizine moguće je organizirati brojna gostujuća predavanja najboljih stručnjaka, studij je prilagođen obrazovanju prevoditelja, za koje se pokazuje naglašena potreba. Istodobno sam upozorio da prevelika srodnost dvaju jezika i blizina Slovenije može djelovati destimulativno na studente i malobrojne hrvatske stručnjake, budući da vrijedi općenito mišljenje da se slovenski jezik zapravo poznaje bez učenja te da su slovenski jezik i književnost dostupni svakomu bez studiranja. Zbog toga je odluka da se pored slovenistike na studiju južne slavistike razvija poredbena povijest južnoslavenskih jezika i književnosti, kao i posebno zanimanje za dramu i kazalište, film i druge umjetnosti, jednako korisna kako za studij u cjelini tako i za suvremenu, na interkulturnim (interdisciplinarnim) osnovama zasnovanu slovenistiku. (Vloga meje 2005: 88).

U usmenom izlaganju za okruglim stolom u Lendavi, pokušao sam skicom “Ljubavnoga trokuta” popularizirati odnos među strukama u hermeneutskom trokutu interkulture germanistike, kakvoga je svojedobno predložio A. Wierlacher, a ja ga prilagodio domaćim prilikama za potrebe interkulture povijesti književnosti, pokušavajući sve pojednostavniti tako da se odnos između komparatistike i nacionalne povijesti književnosti shvati kao odnos među supružnicima, koji međutim remeti lijevi donji krak trokuta, gdje su se smjestila suvremena proučavanja jezika i književnosti u inozemstvu, odnosno ljubavnici tipa drugog/stranog jezika ili književnosti. S obzirom na opasnost da se slovenska književnost u susjednoj Hrvatskoj previše proučava iz nacionalne slovenističke perspektive, osobito kada se njome bave Slovenci, a istodobno je materijala za tradicionalnu komparatistiku, za proučavanje hrvatskih i slovenskih pisaca kao svjetskih vrlo malo, postoji opasnost da se sve svede na desnu donju stranu trokuta, odnosno da udaljenost među uglovima poprimi dramatično uske razmjere. Ostaje, kao što ćemo kasnije vidjeti, regionalan tip interslavenske poredbene povijesti jezika i književnosti, odnosno interkulturalna slovenistika, kao najbolje produktivno rješenje. Međutim, kako nas poučavaju iskustva ljubavnoga trokuta, podjednaku distancu na sve tri strane, odnosno istinski prostor interkulturalnosti, a možda i ljubavi (kako nas možda može podučiti također susjedna islamska, bošnjačka kultura), vrlo je teško održavati (“danes trpi žena, jutri ljubica”, “zalotila ga je s drugo”, “na vrsto so prišle nove”, da se zadržimo samo na naslovima i podnaslovima reportaže koje sam tada bio čitao u prilogu *Ona ljubljanskoga Dela*). Moćni supružnici, nacionalna filologija i komparatistika, pobrinu se svesti dijalog među strukama u njihovu korist, marginalizirajući druge struke, perspektive i pristupe, kao zapravo nepoželjne ljubavnike. Ili, kao što govori ženski lik naše reporaže: “Ljubica nima prihodnosti. Retko se zgodi, da moški zaradi nje zapusti družino, pa čeprav za začetku vsaka misli, da se bo njena zgodba končala drugače.” (Pfeifer 2005: 17–18). Neofilološke struke, nerijetko i svojom ekskluzivnom zatvorenošću prema domicilnim kulturama, izborom tuđega jezika kao jezika svoga posredovanja prema kulturi i znanosti koja ih plaća, najčešće se bore za poziciju žene, teško i za poziciju majke, a samo u najboljim slučajevima podižu svoju ambiciju na rang svemoćnoga komparatističkoga oca svjetske književnosti. Kulturalni studiji, transkulturalni i interkulturalni pristupi, koliko god se danas udvaraju objema krakovima dijaloga u znanosti o književnosti, još uvijek teško nalaze svoje institucionalno treće mjesto, za razliku od situacije

u lingvistici, u kojoj, kako je već primjereno ženskim odnosima, strogo razgraničavaju pozicije proučavateljica jezika u domicilnom kontekstu od stranih lektorica i znanstvenica u inozemstvu, odnosno uloge supruge i majke od uloga ljubavnica. Zanimljivo je pri tom da obje strane uspješno koketiraju s komparatističkim ocem, dok se o napetostima ili problemima, kao i u reportaži o ljubavnom trokutu, uglavnom govori iz tragične, uvrijeđene ženske perspektive, bilo da je riječ o filologiji stranih jezika i književnosti, bilo da je riječ o nacionalnoj filologiji, najčešće se prevarenima osjećaju žene. Slobodne žene nekako kao da uvijek kasno saznaju da je muškarac oženjen, a udanim je ženama teško ako su prevarene, sve ako im se muž najčešće vraća, premda zna biti svima bolno, bez obzira u kojem smo se uglu trokuta našli. Ili, riječnima autorice članka, ljubavne trokute obično primamo s razumijevanjem, ako pogađaju druge. Međutim, “običajno pa se z njimi izredno teško sprijaznimo, ko vderejo v naše življenje. Vselej porajajo zelo boleča čuvstva, ne glede na to, v kateri vrh ljubezenskega trikotnika nas postavi življenje. Ljubosumje, ponižanje, izdajstvo na eni strani in občutek krivde, nepoštenja in spoznanje, da smo izdali sebi bližnjega čoveka, na drugi so občutki, ki se prepletajo.” (Isto: 17). Zar nije slično i u odnosima među našim strukama, osobito u južnoslavenskim okolnostima?

Dugo smo živjeli u društvenim odnosima u kojima se često nije znalo tko je komu otac, a kamoli ljubavnik, ali tko će platiti račun to smo mogli pretpostaviti. Najčešće su se stvari promatrale u političkom trokutu između Hrvata, Slovenaca i Srba. Stereotipno gledano, vjerujem da su Hrvati, kao temperamentni južnjaci, za Slovenke mogli igrati uloge ljubavnika, dok se za Slovenke kod nas odavno kaže – “tako mlada a već Slovenka”. Navodno je još Fran Krsto Frankopan u prijevodu Molierova *Georgea Dandina* ulogu prevarena muža u jezičnom smislu povjerio Slovincu, iako su razlike u dijalektima kojima smo onda govorili bez naročito razvijene nacionalne svijesti bile vrlo male (stereotipi o susjedima često su projekcija nas samih, naših slabosti). Ne računajući sada i druge komplicirane međusobne odnose koje smo naslijedili među južnoslavenskim narodima i kulturama, osvrnemo li se samo ukratko na povijest slovenistike na Sveučilištu u Zagrebu¹, vidjet

¹ Prva su predavanja iz povijesti slovenske književnosti na Mudroslovnom fakultetu održana 1880., kada je Fran Celestin (1845-1895), gimnazijski profesor i sveučilišni predavač slavistike, slušačima predstavio Franceta Prešerena i njegovu poeziju te u Zagrebu objavio i raspravu o Prešerenu. Slovom prijašnje kronike, već je 1911. godine došlo do inicijative da se osnuje studij slovenskoga jezika i književnosti na Sveučilištu u Zagrebu, pa je godine 1914. za mjesto

ćemo da su uloge slovenista jednom preuzimali potencijalni muževi, a drugi puta ljubavnici, ali je ljubav prema slovenskom jeziku i književnosti bila trajna. Iako su se u oba slučaja *posrednici iz druge kulture* kao i *posrednici*

docenta habilitiran Fran Ilešić (1871–1942), povjesničar i gimnazijski profesor iz Ljubljane, da bi 1919. godine postao redovni profesor slovenskoga jezika i književnosti. F. Ilešić ostao je na svom mjestu do drugoga svjetskog rata. Njegovim umirovljenjem mjesto se i formalno ispraznilo, a predavanja iz slovenske književnosti održavao je u prvo poslijeratno vrijeme Antun Barac. Od 1947. do 1950. djelovao je Antun Slodnjak, a od 1950. do 1975. Fran Petre (1906–1978). Slovenistika se u tim godinama razvijala u okvirima Odsjeka za jugoslavenske jezike i književnosti, a izdvajanjem kroatistike od 1994. godine Katedra za slovenski jezik i književnost u sastavu je Odsjeka za slavenske jezike i književnosti. Kraće vrijeme, kao mladi povjesničari književnosti, slovensku su književnost predavali Stanko Lasić, od 1957. do 1960, Jože Pogačnik (1933–2002) od 1959. do 1969. te Krešimir Nemeč, od 1979. do 1989, a trajnije su djelovali Aleksandar Šljivarić (1929–2000), od 1958. do 1996, kao i Ivan Cesar (1936–1993), od 1973. do 1993. godine.

Karakteristični su za njihov nastavni i znanstveni rad veća ili manja oslonjenost na hrvatsku književnost, pregledi i odabrana poglavlja iz slovenske književnosti, ali i problemski seminari o pojedinim piscima, osobito iz novije i suvremene slovenske književnosti. Zagrebačka je slovenistika, kako je u pogovoru knjizi Ivana Cesara *Od riječi do znaka* (Zagreb, 1990) svojedobno pisao Matjaž Kmecl, započela u znaku nekoliko markantnih obilježja: širega slavističkog ili čak kozmopolitskog konteksta, uske povezanosti s aktualnim slovenskim književnim zbivanjem, komparativnog odmjerenja, teorijskog definiranja te naposljetku stanovite elementarne erotske, iako dosta diskretne, privrženosti slovenskoj književnosti. Ta su joj obilježja ostala u tradiciji; takvo je bilo književnopovijesno djelo Antuna Barca, koji je nastojao shvatiti i obuhvatiti sve južnoslavenske (ili barem jugoslavenske) književnosti u jedinstvenu paradigmu, pa je zbog toga dosta vlastite istraživačke energije uložio i u odmjerenje slovenske literarne autohtonosti i različnosti. Slično bi se moglo reći i za Barčeve učenike i nastavljače na slovenistici, koji su, zajedno s hrvatskim serbistima i makedonistima, zapravo baštiniteli njegovo djelo, osobito oni okupljeni oko projekta o komparativnom proučavanju južnoslavenskih književnosti. Stjecajem okolnosti, odlaskom K. Nemeča na kroatistiku i preranom smrću dvojice profesora, na istom je tragu od ak. god. 1995./96. u novom studiju slavistike, a od 1996. godine kao voditelj Katedre za slovenski jezik i književnost te od 1998./99. u novom dvopredmetnom studiju južne slavistike, brigu oko daljnje razvoja slovenistike te seminare i predavanja iz slovenske književnosti preuzeo je autor ovoga napisa, danas predstojnik Katedre za porednbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti.

Kada je pak riječ o slovenskom jeziku, moramo napomenuti da hrvatskih stručnjaka za južnoslavenske jezike, izuzev hrvatskoga, nemamo dovoljno, pa se i slovenski jezik uglavnom poučavao na razini lektorata. Na mjestu je lektora za slovenski jezik od 1974. godine stalno zaposlena Milojka Jakomin, dugogodišnja iskusna nastavnica, čije su lektorske vježbe popunjene brojnim zainteresiranim slušačima. Iako su se slovenski jezik i slovenska književnost razvijali uz prijašnji studij hrvatskoga ili srpskoga jezika, lektorat slovenskoga jezika bio je privlačno mjesto vrsnim slovenistima, pa su kao lektori djelovali, primjerice, danas poznati lingvist Jože Toporišič, (od 1954. do 1966), kao i autor udžbenika za slovenski jezik Franc Drolc (od 1966. do 1972), a kraće vrijeme i Vlado Nartnik. Svi bi oni zasluživali veću pozornost od ovdje napisanoga, bez obzira na to što su se na Sveučilištu u Zagrebu bolje afirmirali povjesničari slovenske književ-

za svoju kulturu, morali osjećati poniženima i ljubomornima, s osjećajima krivnje i izdaje, nedovoljne vjernosti spram obje kulture, kao u pravom ljubavnom trokutu.

II.

Organizacijski gledano, studij slovenskoga jezika i književnosti bio je u Zagrebu povezan s razvojem studija slavistike, ali i s organizacijom studija hrvatskoga jezika književnosti. U osnovama oba vida studija stoji Slovenac, filolog tradicionalnoga slavističkoga obrazovanja, Fran Celestin.² U svom nastupnom predavanju, što ga je kao učitelj slavenskih jezika imao na hrvatskom sveučilištu Franje Josipa I, 25. listopada god. 1878, dakle gotovo prije 130 godina, Celestin se zadržava na “poznavanju slavenstva”, koji bi se moglo zadovoljiti učenjem pojedinih slavenskih jezika (zanimljivo je kako on zamišlja da se “cjelina narodne inteligencije” do *slavenoznanja* može domoći učeći jedan po jedan slavenski jezik, a ne više njih). Njegovo objašnjenje važnosti “slaveno-znanja” za uspješan naš razvitak i danas bi se moglo uklopiti u suvremene imagološke ili interkulturno-ksenološke studije, u kojima se pitanje samospoznaje postavlja spoznajom Drugoga, “odnošajima” svojega i stranoga:

“Dosadnji poviestnički razvitak slavenskih naroda bijaše takav, da su se razvijale ili zatirale, ili dolazile izvana gdje ove gdje one crte u narodnom značenju i razvitku tako, da nijedan slavenski narod ne obsiže svih skupa. Izučavajući pako tuđe narode izučavamo ujedno i sami sebe, a ovo valja takodjer glede slavenskih, u

nosti, dok su lingvisti bili zaposleni kao lektori, a kao znanstvenici više djelovali za svoju sredinu.

Od početka ak. god. 1999/2000. u svojstvu ugovorne lektorice za slovenski jezik započela je svojim radom Mateja Tirgušek, koja ostaje na Katedri pet godina i presudno pomaže u ustanovljavanju novoga studija. Od studenoga 1999. na Katedri je uposlena kao asistentica a od 2002. kao docentica dr. Anita Peti-Stantić, s težištem rada na poredbenom južnoslavenskom jezikoslovlju i slovenskom jeziku (osnove poredbenoga slav. jezikoslovlja, poredbena povijest južnoslavenskih jezika, suvremeni slovenski jezik). Na mjestu vanjske lektorice, na temelju međudržavnoga sporazuma, od ak. god. 2005/2006. djeluje Andreja Ponikvar te asistentica za slovensku književnost Ivana Latković, kao i novak na mojem projektu Ivan Majić, koji bi se, pored bosanske književnosti, prema našim planovima, trebao baviti i slovenskom dramom i kazalištem.

² Opširnije sam o njemu pisao prikazujući monografiju Marje Boršnik o Franu Celestinu (*Perspektive slovenistike ob vključevanju v Evropsko zvezo*, Zbornik Slavističnega društva Slovenije 14, Ur. Marko Jesenšek, Ljubljana 2003, str. 276–282).

mnogom obziru nam tuđjih naroda. Jer poznata je stvar, da se čovjek za ono, što imade pred očima, običava manje brinuti, misleć da mu je već dosta poznato i to sve dok ne naleti na tuđje nepoznate mu odnošaje, te i nehotice prisposodbljavaju ih sa svojimi sigurno nalazi mnogo toga, česa prije opažao nije. I može se kazati, da se smospoznaja razvija i napreduje najobičnije i najviše baš ovim putem.

Slaveno-znanje imalo bi nam dakle pokazivati, što je slavensko, što tuđje, što korisno, što štetno što imade budućnost, a što je nema, što zdravi razvitak pospješuje, a što ga zadržava ili bi ga moglo dapače obustaviti na dulje ili kraće vrijeme. Na temelju takvog znanja mogao bi se razvijati svaki slavenski narod, koji imade u obće uvjete samobitnog obstanka i to sigurnije i uspješnije nego do sada te bi izbjegnuo mnogim kojekakvim stranputicam, povjestničkim pogreškam, kojimi je dosta bogata poviest pojedinih slavenskih naroda.” (Celestin 1878: 5).

Slično je Fran Celestin, kao utemeljitelj i slovenistike na našem Fakultetu, pa i u južnoslavenskim kulturama, u svom prvom predavanju o France Preširenu, god. 1880., zapisao kako Prešerena možemo zvati “sinom slavenskog preporodjaja, jednim iz znamenitijih slavenskih budioca”, dok istodobno u “slovenskoj književnosti zauzimlje naš pjesnik odlično mjesto”, njegovo pjesništvo predstavlja “bujan razcvat samostalna pjesništva, bogata raznovrsnošću *oblika*, *sadržaja* te čisto izvorno-individualna a ujedno visoko pjesničkog *tona*.” (Celestin: 1882: 73–74).

“Njegova ljubav prema dragoj, domovini (slavenstvu u obće) iztiče se više nego ona više-manje ćutljiva abstracija ljubavi prema čovječanstvu u obće: crpeć iz vrela čisto *realnih* osjećaja, pruženih mu *gorkim iskustvom* svagdanjeg života, tek odanle dolazi do obobćenja nesklada postojećeg na zemlji medju idealom i životom.” (Isto: 75).

Slovenski značaj i slavenski preporod, kao kod Prešerena, uostalom kao u Celestina, dugo će ostati mnogim kasnijim posrednicima slovenske kulture u Hrvatskoj, glavnom stručnom i idejnom orijentacijom. Naročito se to odnosi na kod nas djelujuće Slovence, na posrednike iz drugoga jezika, poput Frana Ilešića i Frana Petrea, pa i Jože Toporišića i osobito Jože Po-gačnika.

Budući da je o našem nezaboravnom profesoru F. Petreu već pisano, a o slovenistima Hrvatima upravo se završava novi rad³, kraće ću se, s obzirom

³ O Franu Petreu opširnije je pisao Krešimir Nemeć, u pogovoru knjizi izabranih studija Frana Petrea *Tradicija in inovacija*, Slovenska matica, Ljubljana, 1990, a za naš skup Zoltan Jan u svojem prilogu *Prispevek Frana Petreta k razvoju slovenske literarne vede*. Slovenističke radove Aleksandra Šljivarčića, Ivana Cesara i Krešimira Nemeća analizirala je Ivana Latković

na najavljeni temu, zadržati na F. Ilešiću, prvom profesoru za slovensku filologiju na Filozofskom fakultetu te J. Pogačniku, prvom velikom povjesničaru slovenske književnosti u Hrvatskoj i šire. Njima bi za potpuno razumijevanje naše teme trebalo pridodati svojedobno uspješnu beogradsku profesoricu slovenske književnosti Mariju Mitrović te i za hrvatsku kulturu značajnoga sarajevskog slovenista Juraja Martinovića. Kakva su bila njihova iskustva?

III.

Fran Ilešić se još kao srednjoškolski profesor u Ljubljani, kao predsjednik Slovenske matice i urednik njezinih izdanja te urednik časopisa *Slovan*, počeo baviti tipičnim slovenističkim hrvatsko-slovenskim temama, pišući o Prešerenu i slavenstvu, o Vrazu, Gaju i ilirizmu, pišući i uređujući zbornik o Primožu Trubaru, odnosno priređujući antologije slovenskoga pjesništva i pripovjedača za Maticu hrvatsku u Zagrebu. Za našu je temu zanimljiv rani i prirodan poredbeni pristup u prikazivanju slovenske književnosti hrvatskim čitaocima. Na primjer, iako će istaknuti da si Slovenci i Hrvati u doba protestantizma “nismo bili *tujci* niti *bratje*”, jer da je razlika bila samo u imenu, on će dobro razumjeti značenje reformacije i Trubara za slovensku kulturu, pa zapisati da “smo Slovenci i Hrvati jezično-kulturno postali dvoje baš u protestantski dobi”, ostala je za sebe i nastavljala se hrvatska književnost, jer je imala već tradicije, a nastala je i “veselo-mlado začela živjeti slovenska literatura, plod kulturno-verske revolucije”. (Ilešić 1908: 27–28). Slično je Ilešić postupio prikazujući za slovenske čitaoce *Povijest hrvatske književnosti* Branka Vodnika, kada će u zaključku oštro prigovoriti našim

u svom radu *Prilozi zagrebačke slovenistike u proučavanju slovenske proze*, za Treći hrvatsko-slovenski slavistički skup, koji priprema za tisak u zborniku radova sa skupa. Iz njezina sinopisa izdvajam: “Tijekom povijesnog-kritičkog praćenja razvoja slovenske književnosti zauzimala su se različita početna stajališta, ideje i nastojanja, a koja se mogu razdijeliti u tri interesne zone: književnopovijesna proučavanja južnoslavenskih književnosti unutar kojih su se nastojali odrediti autohtoni elementi nacionalne paradigme slovenske književnosti, zatim poredbene analize slovensko-hrvatskih kulturnih i književnih veza te promatranje pojedinih slovenskih autora i njihovih djela u kontekstu vlastitih, nacionalnih sociološko-historijskih i kulturno-književnih vrijednosti. [...] U njihovom odabiru autora i tema uočljiva je prevlast analiza proznog dijela slovenske književne produkcije, kao i njenih autora koji su stvarali tijekom dvadesetoga stoljeća, čime se nastojao stvoriti kontinuitet u recepciji novije slovenske književnosti u Hrvatskoj.”

povjesničarima da sastavljaju prema zastarjelom principu ekskluzivno slovenske ili ekskluzivno hrvatske odnosno srpske književne povijesti: “ne samo milje nas veže, temveć često tudi čisto konkretni pojavi, a vsekakor je z metodičnega stališča priporočati primerjanje pojavov na sosednih teritorijih zaradi jasnosti dejstev in radi bodočnosti.” I još dodaje, da bi Drechslerovo djelo, koji si je, kako saznajemo, promijenio prezime u Vodnik povodom stogodišnjice Valentina Vodnika, Slovincima još bolje poslužilo ako bi se iz nje mogli podučiti i o srpskoj književnosti, jer “kje, oziroma odkod naj se necirilski Slovenci pouče o srbskih stvarih, če ne iz hrvatskih knjig?” (Ilešić 1913: 277). Kada prikazuje novije slovenske pjesnike Ilešić se prirodno oslanja na svoje poznavanje hrvatske književnosti, pa će u uvodu upozoriti na bogatu tradiciju hrvatskoga umjetničkoga pjesništva, da bi upozorio kako je prvi slovenski “umjetni pjesnik” tek Valentin Vodnik, a kasnije istakao da se daljnji razvoj slovenskoga pjesništva može “motriti uzporedno sa hrvatskim”. U usporednom prikazivanju ističu se poredbena tablica prvih desetljeća stanja novije slovenske i hrvatske književnosti (na jednoj strani je doba Vodnika, Prešerena i *Novica*, *Slovenskog glasnika* i Stritarjev *Zvona*, na drugoj hrvatsko doba biskupa Vrhovca, ilirizma, *Nevena* (apsolutizma) te *Vienca*, sa Šenoom i Markovićem), zatim podsjećanje na različite povijesne prilike, koje su kod Slovenaca rodile više lirikom, a manje epikom, pa ne čudi ni zaključak, da nam treba “udruženje slovenske lirike i hrvatske epike, osjećaja i čina”, jer da je to naše međusobno usavršavanje i naša budućnost. (Ilešić 1906: 11–19). Zanimljivo da je antologija slovenskoga pjesništva, opremljena malom gramatikom i rječnikom, uz predgovor na hrvatskom, objavljena zapravo na slovenskom jeziku – pjesnici su bili dostupni u originalu, što će zadugo ostati standardom u recepciji pjesništva – Hrvati i Slovenci međusobno su svoje pjesnike čitali neprevedene. Slično je čak Fran Ilešić postupio pripremajući za Maticu hrvatsku slovenske novele i pripovijesti, koje donosi na slovenskom. Na početku svoga pogovora pokazuje “uzporedni razvoj hrvatskih i slovenskih beletrističkih listova”, obostrano zanimanje za narodne pjesme i priče, da bi, s Levstikom i Jurčićem započeo razvoj slovenske pripovjedne književnosti (neuobičajeno, preko Janeza Trdine, koji miješa povijest i sadašnjost u bajku, pa je najbliži – moderni), kontinuirano prikazao pripovjedače u realizmu do Mencigera i Tavčara te Govekara i Cankara, koje već dovodi u vezi s naturalizmom i simbolizmom. (Ilešić 1907: 241–250).

Nakon Ilešića kratkotrajno su brigu za slovensku književnost u Zagrebu preuzimali Antun Barac i Anton Slodnjak⁴, dok će neizbrisiv trag ostaviti Fran Petre, kao povjesničar slovenske književnosti koji se uspješno nosio i s novim zadacima na tadašnjem jugoslavističkom studiju, pa i bio dobro prihvaćen u našoj sveučilišnoj, znanstvenoj zajednici (bio je dekan Fakulteta i pročelnik odsjeka, višegodišnji predstojnik Katedre za slovenski jezik i književnost, aktivno surađivao u aktivnostima tzv. zagrebačke stilističke škole, objavljivao u *Umjetnosti riječi*, koautor poznatoga *Uvoda u književnost*, itd.). On je poziciju slovenske književnosti na spomenutom studiju, gdje je bila tretirana kao istodobno ne baš domaća i ne-inozemna, formalno gotovo izravnao sa srpskom književnosti, a organizacijski gledano znao je okupiti ponajbolje zainteresirane stručnjake. Jedan od njih, za našu temu najzanimljiviji, bio je i Jože Pogačnik.

O internacionalno poznatomu slavistu, slovenistu i poredbenom povjesničaru južnoslavenskih književnosti Joži Pogačniku kao da ne trebamo puno govoriti. Još su nam uvijek svježja njegova posjećena predavanja, diskusije i razgovori, ne samo u Zagrebu nego i u Novom Sadu, Osijeku i Mariboru, pa i Göttingenu, gdje smo se, po slučaju, više puta susretali. Njegove brojne južnoslavističke knjige i varijante povijesti slovenske književnosti, nastojanja da slovensku i ostale južnoslavenske književnosti predstavi stranom slavističkom svijetu, dugo će još ostati uzorom mnogima od nas i svim mladim znanstvenicima koji se upućuju u svijet književne znanosti. S pravom ga kao svojega ponajboljega povjesničara prisvajaju i Hrvati i Slovenci, razumljivo je da ga multikulturni Novi Sad ima zapisana kao jednog od svog najagilnijeg sveučilišnog i kulturnog djelatnika. Jože Pogačnik nije samo pisao svoje stručne radove, povijesti i preglede, nego je i svojom kritičkom i uredničkom djelatnošću bio zaslužan za mnoge prijevode slovenske književnosti na srpski ili hrvatski jezik, a rado je sudjelovao i u debatama oko modernizacije sveučilišne nastave i funkcionalne organizacije fakulteta. Nekoliko je puta bio dekan te višegodišnji predstojnik katedri i pročelnik odsjeka, a u svim sredinama u kojima je radio nije se mirio sa zatečenim stanjem. Osobito je bio otvoren prema mladim znanstvenicima, kojima je nesebično

⁴ O Antunu Barcu kao slovenistu objavili su radove Ivan Cesar, u knjizi *Od riječi do znaka*, Globus, Zagreb, 1990. (*Slovenska književnost u okviru jugoslavenskih književnosti*; str. 105–116) i Krešimir Nemeč u knjizi *Med literarno teorijo in zgodovino*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani, Ljubljana, 1990. (*Antun Barac in slovenska književnost*; str. 133–142).

pomagao preporukama i savjetima. Jednom riječju – jedinstvena osoba, nedostižno marljiv i ustrajan znanstvenik.

Pišući o njemu u mariborskom zborniku *Litararni izzivi*, koji mu je nakon prerane smrti bio posvećen, zapisao sam da je Pogačnikov slučaj u svemu bio donekle izdvojen, upravo obratan od povjesničara druge/strane književnosti za svoju kulturu, a kako vidimo dijelom u tradiciji zagrebačke slovenistike. On se kao Slovenac bavio slovenskom književnosti u drugim, danas bismo rekli inozemnim sveučilišnim središtima, ali mu je bilo stalo da njegove rasprave i povijesti književnosti budu prihvaćene i u Sloveniji, da i u matičnoj kulturi ostavi vidna traga. “Skratka, če upoštevamo Pogačnikove metodološke usmeritve”, zapisao samo o Pogačniku, “lahko razultate moje raziskave razumemo kot razmišljanje o književnosti, ki je ‘pod’ in ‘nad’ ravnijo nacionalne literarne zgodovine, in sicer zato, ker je Pogačnik poseben pomen videl v književnem regionalizmu, in še posebno, ker je bogastvo nacionalne književnosti postavljajal v neposredno zvezo s njeno regionalno raznovrstnostjo. Pri tem moramo upoštevati njegovo prepričanje, da nas kompleksnost književnosti, kakor tudi sodobne znanosti o književnosti, sili h kompleksnemu pristopu h književnosti, k širjenju raziskovalnega konteksta in k upoštevanju medkulturnih vidikov. V tem pogledu se lahko celotno Pogačnikovo književnozgodovinsko delo, ni ni bilo namenjeno samo ozko slovenističnim temam, razume kot prizadevanje za regionalno in medregionalno komparativistiko. Pri čemer je posebno pozornost namenjena večkulturni regiji, v kateri se odvijajo procesi medknjiževnih in nadnacionalnih stikov.”⁵

Cjelokupna bi se znanstvena i stručna djelatnost akademika Jože Pogačnika mogla podijeliti na četiri, ne samo teritorijalno-dobna, nego i bitno metodološki i “akcijski” različita razdoblja. Prvo doba, šezdesete godine, odnosi se na Pogačnikovo zagrebačko razdoblje, gdje je rano doktorirao s tezom *Stritarjev literarni nazor* i praktički završio dijelove *Zgodovine slovenskega slovstva*, koja se u suautorstvu sa Francom Zadravcem, pojavljuje u godinama kada odlazi u Novi Sad, gdje dobiva docenturu i kasnije mjesto redovitoga profesora. Drugo doba, sedamdesete godine, razdoblje je pune afirmacije slovenistike i slovenske književnosti u Srbiji, čemu Jože Pogačnik daje nemjerljiv doprinos. Treće doba djelatnosti Jože Pogačnika odnosi se

⁵ Opširnije o tome: Zvonko Kovač, *Pogačnikova regionalna komparativistika, Literarni izzivi*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti-Pedagoška fakulteta v Mariboru, Maribor, 2003.

na njegov boravak na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, gdje će, zajedno s nama u Zagrebu, afirmirati i izvan Hrvatske važan projekt komparativnoga proučavanja južnoslavenskih književnosti, dok se četvrto razdoblje veže uz djelatnost na Pedagoškom fakultetu u Mariboru te u SAZU u Ljubljani, devedesetih godina, gdje sa svojim ogromnim iskustvom koordinira razne projekte te sabire svoja životna i književna iskustva. Među njima su najuspješnije izdavanje obnovljene sinteze, povijesti slovenske književnosti *Slovenska književnost I–II*, kao i osobito važna prva povijest suvremene slovenske književnosti *Slovenska književnost III* (u izdanju DZS).

Ukratko: Pogačnikov život i njegovo bogato djelo i djelovanje kao da, često izmišljene naše teorijske dileme: domaća-inozemna slovenistika, slovenski jezik i književnost kao drugi/strani, poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti, odnos nacionalne historiografije i komparatistike, plodotvorno prevladava u više smjerova. Iako je djelovao u drugim sredinama, okrenut različitom recipijentu, njegovo se djelo poštovalo i prihvaćalo i u Sloveniji, doduše ne bez otpora, a budući sam Drugi, što nikada nije prikrivao, znao je ponijeti iz različitih kultura gradova i sredina u kojima je djelovao njihove posebnosti. U našem će se Zagrebu obogatiti teorijskim pristupima glavnih predstavnika poznate zagrebačke sekcije za teoriju književnosti i metodologiju povijesti književnosti (Z. Škreba, I. Frangeša, A. Flakera i suradnika *Umjetnosti riječi*) i izrasti u vrsna interpretatora i povjesničara književnosti, a u Novom Sadu će poznavanje hrvatske književnosti i kulture proširiti neposrednim uvidom u probleme srpske i crnogorske, pa i bosanske historiografije, ali će i rano, u sredini koja je kulturama nacionalnih manjina davala veliku pozornost, napisati prvi značajniji rad o slovenskim piscima u Trstu i u Koruškoj, kao i u Južnoj Americi (*Slovensko zamejsko in zdonsko sovstvo*). U mirnom, predratnom Osijeku, afirmirat će bogat postdiplomski studij i poredbeno-južnoslavističku metodu te razviti interes za regionalnu (slavonsku) književnost, dok će se u Mariboru konačno skrasiti kao u svojoj kući, ostavivši na suradnike nezaboravan dojam.

Izbor da svoje umirovljeničke dane živi u Zagrebu, u kojemu je tiskana i njegova posljednja knjiga *Tragovi u vremenu*, paradoksalno u seriji *Inozemni kroatisti*, paralelno djelujući u Akademiji u Ljubljani, možemo shvatiti kao konačno ispunjenje hermeneutičkoga kruga. Izgubljena prisnost s tekstovima vlastite kulture, jer im se u raznim prilikama tumačenja promijenio kontekst, na kraju je ponovno zadobivena, ali i sačuvana mala i dragocjena razlika gledanja na svoju, slovensku književnost iz perspektive susjedne, bliske ali ipak drugačije, hrvatske kulture. Time je, a to je osobitost najboljih

stranica Pogačnikova bavljenja slovenskom i drugim južnoslavenskim književnostima gotovo već ispunjen teorijski obrat nove, interkulture hermeneutike, koja nas poučava da uzajamna povezanost jednog interkulture shvaćenog razlikovanja ima karakter dijaloškoga zajedništva, koja se očituje u situaciji ukrštanja kultura. Kada se jednom susretnu, međusobno obogaćene kulture ponovno se razilaze, a ne stapaju jedna u drugu, kao i u pravom prijateljskom, ljubavnom odnosu. O tom nam je iskustvu, još teorijski neosviještenom, ali prakticiranom, svjedočio Jože Pogačnik mnogim svojim radom i svakodnevnim djelovanjem, razgovorom. Nema metodološki sigurnih luka, svi smo s književnim tekstovima na recepcijski otvorenom moru. I s muževima i s ženama u stalnim ljubavničkim žudnjama ili željama i – neprilikama.

Ili, rečeno razvedenim Pogačnikovim teorijskim promišljanjem: “Prepuštanje tokovima i riječima u djelu ne znači poništenje tumača u procesu interpretiranja; interpretator, naime, stoji na plodnome tlu određene kulture i povijesti koje ne mogu biti poreknute u susretu s književnim djelom. One se, doduše, na različite načine i pod raznolikim vidovima aktualiziraju i osuvremenjuju u interpretiranju, ali su uvijek prisutne i tom svojom prisutnošću omogućuju da između djela i čitaoca dođe do tvorne suradnje i uzajamnoga razumijevanja. Vještina tumačenja stoga, iako ne zadovoljava nijedan opći ili poseban zahtjev znanosti, uvijek stoji naspram određene tradicije i u zadanom kontekstu. Interpretacija tako *eo ipso* biva i povijesni čin: razumijevanje se rađa u dodiru između proteklog i sadašnjeg. Anticipacija smisla kojim započinje percepcija glasova što nam dolaze iz dubine tradicije ili suvremenosti nije, dakle, isključivo djelatnost subjekta već proizlazi iz interferencija koje čitaoca vezuju s predanjem i sadašnjicom. [...] Činjenica, naime, da se svaki put drukčije razumijeva upućuje na odlučujuće odredbeno značenje konkretnoga povijesnog i antropološkoga konteksta. Smisao tumačenja ne iscrpljuje se tako samo u dovođenju taloga prošlosti do riječi, nego jednako tako i u odgonetanju i eksplicaciji naše vlastite situacije. Razumijevanje je, dakle, ujedno i samorazumijevanje i tek se njime ostvaruje njegov dublji smisao. Prošlost se tu pojavljuje kao tumač sadašnjosti, što opravdava tezu da su shvaćanje predanja i samorazumijevanje dvije strane istog procesa koje se dodiruju i jedna bez druge uopće nisu moguće.” (Pogačnik 1986: 89–90). U tom su smislu povjesničari nacionalne književnosti i stručnjaci za drugu/stranu književnost te književni komparatisti na istom poslu – uvijek iznova na kušnji, suočavajući svoju osobnu kulturu s pojedinačnom kulturom književnoga teksta, bolje neprevedenoga, ali i

prevedenoga, koji je već dio kulture jezika u kojemu pišemo. Okušavši se i na europskim komparatističkim temama, poput problematiziranja odnosa Petrarca – slovenski romantizam, Prešeren – Petöfi ili reprezentativna o antičkom mitu u domaćim književnostima, Pogačnik je i krak prema svjetskoj književnosti držao stalno otvorenim, pa bi se za njegovo razumijevanje odnosa nacionalne književne znanosti i komparatistike moglo zaključiti, zajedno s recenzentom jedne njegove knjige, da se Jože Pogačnik predstavlja kao znanstvenik koji prije svega dosljedno zastupa tezu o neminovnosti komparatističkog proučavanja književnosti u suvremenoj književnoj znanosti, te time jasno istupa kao ne samo dobar poznavalac suvremene svjetske znanstvene literature, nego i kao jedan od najznačajnijih naših današnjih književnih povjesničara koji, preferirajući komparatističku metodu, donosi posve nove rezultate u tretiranju odabranih južnoslavističkih tema. (Usp. M. Šicel; Pogačnik 1990: korice knjige). Ili preciznije: domaća-inozemna književna slovenistika, kakva je najviše po rezultatima upravo Pogačnikova književna povijest, najproduktivnija je ako osmisli svoje polje djelovanja unutar hermeneutičkoga ili ljubavnog trokuta, pridonoseći širenju njegovih krakova do u beskonačnost, kao nova, interkulturalna povijest (znanost o) književnosti.

IV.

O Pogačnikovim najbližim suradnicima odnosno suputnicima sa Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatima i hrvatskim posrednicima slovenske književnosti za svoju kulturu, Aleksandru Šljivariću, Ivanu Cesaru i Krešimiru Nemecu, upravo se priprema za tisak rad asistentice Ivane Latković, s čijim sažetim ocjenama iznesenim na opatijskom simpoziju zaključujem i ovaj kratki pregled. Iz njezina sinopsisa i još nedovršena referata izdvajam: “Tijekom povijesnog-kritičkog praćenja razvoja slovenske književnosti zauzimala su se različita početna stajališta, ideje i nastojanja, a koja se mogu razdijeliti u tri interesne zone: književnopovijesna proučavanja južnoslavenskih književnosti unutar kojih su se nastojali odrediti autohtoni elementi nacionalne paradigme slovenske književnosti, zatim poredbene analize slovensko-hrvatskih kulturnih i književnih veza te promatranje pojedinih slovenskih autora i njihovih djela u kontekstu vlastitih, nacionalnih sociološko-historijskih i kulturno-književnih vrijednosti. [...] U njihovom odabiru autora i tema uočljiva je prevlast analiza proznog dijela slovenske književne produkcije, kao i njenih autora koji su stvarali tijekom dvadesetoga stoljeća, čime se

nastojao stvoriti kontinuitet u recepciji novije slovenske književnosti u Hrvatskoj. [...] Možemo zaključno polarizirati, suprotstaviti Šljivarićeve i Cesarevu metodološku poziciju i to upravo u kontekstu uznemirujuće dinamike između imanentno književnih i onih izvanknjiževnih elemenata. Naime, već spomenuta opreka u naslovima Šljivarićeve i Cesareva rada (*Panorama novije slovenske proze* i *Poetika pripovedne proze Cirila Kosmača*, op. Z. Ko.), dakle, s jedne strane *panorama*, s druge *poetika*, idu u prilog upravo tomu. Prva polazi od povijesne autentičnosti, a druga od ahistoričnosti književne pojave, panorama pretpostavlja smjer istraživanja od općeg prema pojedinačnom, a poetika smjer od teksta prema opusu koji kao takav pripada određenom književnom razdoblju. Šljivarićevo promatranje književnog djela pretpostavlja njegovu uklopljenost u društveni sistem i interakciju sa svim ostalim diskurzivnim praksama jer je književno djelo proizvod pojedinca određenog prostorom i vremenom kojem pripada, a povijest i književnost tvore polje interakcije. S druge pak strane, Cesareva metodološka pozicija zahtjeva visok stupanj autonomije književnog teksta, izoliranost u odnosu na druge društvene prakse. Njegova imanentna interpretacija ima za cilj razotkriti na koji način funkcioniraju strukturni elementi teksta i upravo u toj točki ona i prestaje biti imanentnom – upravo ovdje Cesar priznaje metodološki nedostatak. Naime, kako bi otkrio na koji se način formira poetika autora, Cesar je primoran uključiti i tematsku razinu teksta, čime ovaj postaje sudionikom složenog procesa interaktivnosti između društva i umjetnosti.

Svaki na svoj način, Šljivarić i Cesar stvorili su sliku određenog razdoblja u povijesti slovenske književnosti, baveći se isključivo proznom dijelom njegove produkcije, čime su potvrdili već prije postavljenu prevagu interesa kod zagrebačkih slovenista. Upravo u tom rasponu od panorame do poetike, od traženja povijesne istine u književnom tekstu do razumijevanja teksta kao svijeta za sebe i u sebi, dvojica su autora ovim radovima, kao i brojnim drugim, stvorili dragocjene priloge zagrebačke slovenistike u proučavanju slovenske proze (Ivana Latković, *Prilozi zagrebačke slovenistike u proučavanju slovenske proze*).

Sličan će razvoj kao povjesničar slovenske književnosti doživjeti i Krešimir Nemeč, s dvije bitno važne odrednice svojega postupka: stanovite neodvojenosti od književno-kritičke prakse i hrvatske književnosti, što će s jedne strane rezultirati lucidnim otkrićima slovenske vrijedne a zanemarene proze (Juš Kozak, osobito Vladimir Bartol), ali ga na kraju i odvojiti od slovenistike. Pogled slovenista Hrvata na slovensku književnost u “doba raz-

druživanja” bio je istodobno dorastao zrelosti i, na žalost, svome kraju. Ne govori li rano odustajanje Stanka Lasića od slovenske književnosti, kao uostalom i prelazak već afirmiranoga uspješnoga slovenista Krešimira Nemeća na kroatistiku, da se u krilu domaće književnosti, voljene majke i supruge, produktivnije živi i lukrativnije preživljava? Sve i kada se k domaćoj književnosti vraćamo s distancom zadobivenom u iskustvu druge kulture, odnosno Druge (“diverziteta”), ljubavnice. Iako je s pravim zaljubljenicima druge/strane kulture često događa obratno, naime da svoju književnost vole kao ljubavnicu, koja im se na kraju otkriva u svjetlu zajedničke bliskosti.

S novim dobom, koje je započelo osamostaljivanjem Slovenije i Hrvatske i novim studijem južne slavistike, uz izdvojeni, samostalni studij kroatistike, započelo je opet novo razdoblje proučavanja slovenskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, s podjednakim težištima proučavanja i slovenskoga jezika i slovenske književnosti. Nadajmo se uspjesima.

V.

Na kraju upitajmo se, ne bi li moćan komparatistički muž svjetske književnosti, koji se ugodno bavi najljepšom književnosti (uglavnom u tuđim prijevodima) i pri tome često “intervenira” u književnost svoje zakonite družice, nacionalne književne historiografije, morao već jednom prihvatiti, upravo legalizirati, i njezina ljubavnika, povjesničara druge/strane književnosti? O tome, kao i o teorijskim izvodima teme, zainteresirani će više naći u mojim ranijim radovima (Kovač 2001: 71–181), odnosno u najnovijem, u zborniku radova s trećeg hrvatsko-slovenskog skupa koji je u pripremi (kao i integralan rad asistentice I. Latković).

Uostalom upitajmo se prigodno: ne bi li nam pri tomu iskustvo našega slavljénika, nesuđenoga slovenista Stanka Lasića koji se hrvatskom književnom životu višestruko vraćao sa zanosom punoga iskustva zapadnoeuropske kulture, “evropske Knjige”, s lucidnom svijesti “o antinomiji između visine i osrednjosti, Duha i Drugorazrednosti”, kako u stručnom tako i u svakodnevnom smislu, moglo pomoći da legaliziramo, hermeneutički, ljubavni trokut, da permanentnom preljubu damo jednak status kao što ima i ljubav prema ženi, majci i domovini, da ih statusno izjednačimo u jedinstvenom zgusnutom europskom kulturnom prostoru, gdje se *ja* i *Drugo* stalno umnožavaju u neponovljivim igrama *identiteta* i *razlike*, *svojega* i *stranoga*, međusobno si mijenjajući mjesta? I položaje i partnere. Da se namjesto mono-

gamije ili serijske monogamije nacionalne kulture odlučimo konačno za njezinu poligamijsku, interkulturalnu bit. Odnosno, da se založimo za više “bugarskih književnosti”, od hrvatske kajkavske do nizozemske ili francuske, svejedno. Umjesto, uzvišenoga ideala “vječne ljubavi”, odnosno svjetske književnosti, da vidimo kako se zapravo ona realizira kao parcijalna, simultana, ovdje i tamo, intenzivna interkulturalna činjenica, interkulturalni akt, u pisanju, kao i pri čitanju. U obje te ljubavi, u svim našim malim ljubavima, koje tek sve zajedno čine naše promiskuitetne “međuknjiževne zajednice”, našu “veliku ljubav” prema – književnosti. Unatoč tome što je brak “naša temeljna društvena struktura”, a preljub u ljubavnom trokutu “ono što ga onečišćuje”: “Preljub kao sredstvo onečišćenja: uočite ostatke pokreta za društvenu čistoću i zakona o miješanim brakovima, tu auru opsesivnog pranja ruku koja okružuje svijet. [...] Budimo iskreni: čistoća uvijek, i to besramno, koketira s onim što je može okaljati – već po definiciji i unatoč svim zaštitnim sustavima, privatnim ili na razini društva, bilo da je riječ o višku monogamije ili ‘oštrijim’ imigracijskim zakonima. A što drugo proizlazi iz takvih defanzivnih pothvata nego rigidne ličnosti i devitalizirane monokulture – ili tu i tamo poneki fašistički pokret, ako želite biti paničari.” (Kipnis 2006: 152).

Ukratko, u potrazi smo za “projektnim identitetima”, za tragovima “neposredne distance”, kada se “strastvena otvorenost i prisutnost tjelesnog izriču aluzijama, poentilističkim naznakama, snažnim potezima, tajnovitim približavanjima” (Lasić 2004: 66), baš kao i u filologiji, ljubavi spram susjednom književnom tijelu, u znaku već zapažene trajne “erotske privrženosti”, o čemu ali ni od teoretičara silne erotične strasti ne saznajemo mnogo. Naime, o ljubavima otvoreno svjedoče tek pjesnici koje smo danas za volju ovoga ili onoga autoriteta, ove ili one ideologije, često skloni zaboraviti, skloniti u stranu, da se kao lugari predmodernizma druže sa srnama, da postanu slovom slavljjenika *čisto tijelo očišćeno od svega osim želje za mladošću i životom*, trajnom neostvarenom žudnjom povjesničara i teoretičara književnosti.

LITERATURA

- Fran Celestin. *Uvodno predavanje*. Zagreb: Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta, 1878.
- Fran Celestin. *France Preširen*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare, 1882.
- Mihael Glavan (ur.). *Ustvarjalci dveh kultur/Stvaratelji dviju kultura*, Razstavní katalog, NSK/NUK, Zagreb, Ljubljana, 2006.
- Fran Ilešić. *Cviete slovenskoga pjesništva*. Zagreb: Matica hrvatska, 1906.

- Fran Ilešić. *Slovenske novele i povesti*, Zagreb: Matica hrvatska, 1907.
- Fran Ilešić. *Primož Trubar in njegova doba*. Trubarjev zbornik. Ljubljana: D. Hribar, 1908.
- Fran Ilešić. *Zgodovina hrvatske književnosti*. (separat)
- Miran Hladnik (ur.). *Vloga meje*, Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana, 2005.
- Miran Hladnik (ur.). *Preseganje meje*, Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana, 2006.
- Laura Kipnis. *Protiv ljubavi*, Polemika, Zagreb: Algoritam, 2006.
- Zvonko Kovač. *Poredbena ilili interkulturalna povijest književnosti*. Zagreb: Biblioteka Književna smotra, 2001.
- Stanko Lasić. *Članci, razgovori, pisma*, Gordogan, Zagreb, 2004.
- Vesna Pfeifer. *Danes trpi žena, jutri ljubica*. Ljubljana: Delo – Ona – Tor 27. 09. 2005.
- Jože Pogačnik. *Norme i forme*. Beograd: Prosveta, 1981.
- Jože Pogačnik. *Književni susreti s drugima*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1986.
- Jože Pogačnik. *Jugoslavističke teme*. Vinkovci: Dukat, 1990.
- Jože Pogačnik. *Tragovi u vremenu*. Zagreb: Matica hrvatska, 2001.

Primljeno 15. srpnja 2007.

SUMMARY

SLOVENE STUDIES IN ZAGREB

Zvonko Kovač

Since the beginnings of Slovene studies (Fran Celestin and Fran Ilešić) until the period of its full affirmation (Aleksandar Šljivatić, Jože Pogačnik and Ivan Cesar), literary Slovene studies in Zagreb was developing together with the studies of Slovene language and literature. Evaluating the contributions of Croatian Slovene studies, the paper deals with the issue of their further development, studying Slovene language and literature within a new study of South-Slavic studies, that is, of opening space for intercultural research of South-Slavic literatures in the context of domiciliary, Croatian culture.

Key words: Slovene studies, Croatian Slovenists, national literature, South-Slavic literatures, comparative literature, interculturality